

ТОРА ОР • ПАРШІ БЕРЕШИТ • МААМАР 7

ויאמר ה' אלקים הן האדם היה כאחד ממנו...

«I сказав Ім'я Б-га (Гавая), Ім'я Б-га (Елокім):
“Ось, людина стала як один із нас”»

Знання про зло не завдає шкоди «згори», де знання є охоплювальним і тримає зло осторонь. Але для людини, чие знання є внутрішнім, воно означає змішання зі злом. Тому Б-г заборонив Дерево пізнання, не дозволив людині здобути вічне життя після того, як вона змішалася зі злом, і послав її вдосконалювати світ через боротьбу, а не самим лише світлом.

НА ЧЕСТЬ

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

Батько Ребе, реб Леві-Іцхок

LikuteiTorah.com

ХАСИДСЬКА ПАРША

likuteitorah.com/uk/torah-ohr/bereishis/7/

ГОЛОВНА ДУМКА

Знання про зло не завдає шкоди «згори», де знання є охоплювальним і тримає зло осторонь. Але для людини, чиє знання є внутрішнім, воно означає змішання зі злом. Тому Б-г заборонив Дерево пізнання, не дозволив людині здобути вічне життя після того, як вона змішалася зі злом, і послав її вдосконалювати світ через боротьбу, а не самим лише світлом.

Кожен розділ: текст івритом, потім переклад, потім коротке пояснення під золотою лінією. Маленькі цифри в тексті івритом позначають примітки наприкінці.

КОРОТКО ПРО МААМАР

Маамар ставить питання: чому Дерево пізнання «відкрило їм очі», чому Б-г не дозволив людині скуштувати від Дерева життя і звідки змії знав, до чого призведе куштування. Відповідь ґрунтується на різниці між охоплювальним (макиф) і внутрішнім (пнімі) знанням. Згори добро і зло відомі лише охоплювально, тож зло залишається окремим — так само, як ладан дає життя іншим пахощам, не змішуючись із ними. Людина є внутрішньою істотою: усе, що вона пізнає, стає її частиною. Тож пізнання зла означало змішання з ним, і це започаткувало тривалу боротьбу між добром і злом у кожному поколінні. Б-г хотів, щоб людина залишалася цілковито святою і вдосконалювала світ, низводячи стільки світла, аби занепалі іскри самі собою поглиналися ним, наче свічка перед смолоскипом. Після гріха вічне життя від Дерева життя, яке походить від вінця (Кетер), рівня понад усіма розрізненнями, зробило б вічним і зло в людині. Тому людину послали «обробляти землю» й удосконалювати її працею, молитвою та розділювальною силою мудрості (Хохма). Змії, коріння якого — у Дереві пізнання, зрозумів усе це й сказав Хаві хитру правду.

ПЛАН

1	Питання	¶1-2
	Чому Дерево пізнання відкрило їм очі, чому людину не допустили до Дерева життя і звідки змії знав? Відповідь починається з того, що згори добро і зло пізнаються, але не змішуються.	
2	Охоплювальне і внутрішнє знання	¶3-4
	Знання згори є охоплювальним і тримає зло окремо (павук у царському палаці, Гавдала, ладан); Дерево пізнання — це внутрішнє знання, за якого добро і зло справді змішуються.	
3	Внутрішня природа людини і боротьба зі злом	¶5-7
	Оскільки людина вбирає в себе те, що пізнає, пізнання зла змішало її з ним, породивши мінливу боротьбу в усіх поколіннях, а на простому рівні — усвідомлення потягу.	

4 Чому людину не допустили до Дерева життя

¶18-9

Дерево життя, коріння якого — вище від розбиття посудин, у Кетері, зробило б зло в людині вічним. Натомість зло слід відокремити силою Хохми та її гвурот, аж поки смерть не буде поглинута навіки.

5 Вигнання і праця вдосконалення

¶10-11

Читання про кадіння стримало пошесть, але не усунуло провини. Людину послали обробляти землю й удосконалювати іскри, тоді як спочатку вона поглинула б їх завдяки світлу 248 позитивних заповідей — наче свічка перед смолоскипом.

6 Вдосконалення світлом і боротьбою

¶12

За часів Храму, а також для Адама до гріха, іскри притягувалися самі собою. Після гріха їх треба здобувати працею та молитвою: «час молитви — час битви».

7 Звідки змій знав

¶13

Змій, коріння якого — у Дереві пізнання, зрозумів заборону й, щоб не бути поглинутим світлом Адама, втягнув людину в боротьбу, сказавши хитру правду.

8 Додаток: Адам у палатах; сходження Єгуди

¶14

За Арізалем, Адам упав, лише погодившись зазирнути до палат нечистоти. За рабі Авраамом, сином Магіда з Межиріча, Єгуда «звернув убік» — у сферу кліпот, щоб піднести іскри.

КЛЮЧОВІ ПОНЯТТЯ

Охоплювальне і внутрішнє (макиф і пнімі) מקיף ופנימי

Охоплювальне знання або світло діє на щось згори, не входячи в нього, і тому залишається відокремленим. Внутрішнє знання засвоюється і стає частиною того, хто пізнає. Це ключ до пояснення маамара, чому пізнання зла шкодить людині, але не вищим світам.

Дерево пізнання добра і зла עץ הדעת טוב ורע

Рівень змішання, де добро і зло впливають одне на одного й злиті між собою; він виникає внаслідок розбиття посудин.

Відокремлення (бірурім) בירורים

Праця з відокремлення іскор святості від зла, у якому вони опинилися, та їх піднесення. Це завдання людини після гріха, яке вона виконує працею, їжею, молитвою і міцвот.

Свічка перед смолоскипом כנר בפני האבוקה

Образ удосконалення через світло: коли святості відкривається достатньо, занепалі іскри самі собою поглинаються нею, без боротьби.

Мудрість (Хохма) як суд חכמה נקראת דין

Оскільки «завдяки Хохмі їх відокремлюють», Хохма містить гвурот, які відділяють добро від зла, на відміну від Кетера — простої милості, що не робить розрізень.

Іскри святості נצוצי קדושה

Свята життєва сила, що впала у сферу зла й підтримує її існування. Коли її вилучають і підносять, кліпа перестає існувати.

РОЗДІЛ 1 • 11-2

Питання

1 ויאמר ה' אלקים הן האדם^{1,2} היה כאחד ממנו לדעת טוב ורע ועתה פן ישלח ידו כו'. י"ל [יש לומר] א'

מהו שע"י עה"ד [עץ הדעת] נפקחו עיניהם להיות כאלקים יודעי טו"ר [טוב ורע].³

«I сказав Гавая Елокім: “Ось, людина стала як один із нас, знаючи добро і зло; а тепер, щоб вона не простягнула руку тощо”». Можна запитати: по-перше, що означає, що завдяки Дереву пізнання відкрилися їхні очі й вони стали, як Б-г, знати добро і зло?

Маамар починається зі слів Б-га після того, як Адам і Хава скуштували плід із Древа пізнання. Перше запитання: чому куштування плоду мало «відкрити їм очі» й зробити їх «подібними до Б-га, знаючи добро і зло»? Що це за знання і чому воно могло з'явитися внаслідок куштування?

וגם מ"ש ה' אלקים ועתה פן ישלח ידו ולקח גם מעץ החיים ואכל וחי לעולם ומה איכפת לו בזה הרי מה שצוה אותו שלא לאכול הוא ג"כ כדי שלא ימות.

I також [слід зрозуміти], що сказав Гавая Елокім: «А тепер, щоб він не простягнув руку, не взяв також із Древа життя, не з'їв і не жив вічно» — чому це мало Його турбувати? Адже Він заборонив йому їсти також для того, щоб той не помер.

Друге запитання: згодом Б-г виганяє людину, щоб вона не їла з Древа життя і не жила вічно. Але початкова заборона Б-га була дана саме для того, щоб людина залишалася живою («того дня, коли ти скуштуєш від нього, ти помреш»). Чому ж тепер Б-г турбується про те, щоб не дати їй жити вічно?

2 ועוד והוא העיקר מאין ידע הנחש מזה אשר ביום אכלכם ממנו ונפקחו עיניכם⁴ שלפי האמת כן הוא.

До того ж — і це головне [питання]: звідки змії знав про це — «того дня, коли ви їстимете з нього, ваші очі відкриються», — адже насправді це так?

Головне питання таке: змії сказав Хаві, що їжа відкриє їм очі, і маамар покаже, що це справді так. Звідки змії знав те, чого Б-г не сказав людині?

ואם אדם ששמע הצווי מהקב"ה לא הכיר בזה רק כפשוטו שאמר לו ה' אלהים כי ביום אכלך ממנו מות

תמות⁵ והנחש לא נזכר כלל ששמע הצווי הזה

А якщо Адам, який почув наказ від Святого, благословенного Він (Кудша бріх ху), побачив у ньому лише буквальний зміст — що Гавая Елокім сказав йому: «Бо того дня, коли ти з'їси з нього, неодмінно помреш», — а про змія зовсім не сказано, що він чув цей наказ;

Якщо Адам, який почув наказ безпосередньо від Б-га, зрозумів лише його буквальний зміст — попередження про смерть, — то звідки змії знав більше? Про змія ніде не сказано, що він узагалі чув цей наказ.

וגם אם שמע כשנצטווה אדם מאין היה בו כינה יתירה להבין דבר מתוך דבר יותר מהאדם עצמו. אם לא שנאמר שגבוה הוא מהאדם וכ"ז [וכל זה] פלאי.⁶

І навіть якщо він почув [це], коли Адаму було дано наказ, звідки в нього взялося більше розуміння, щоб вивести одне з іншого, більше, ніж в самого Адама? Хіба що ми скажемо, що він вищий за людину, — але все це дивовижно.

Навіть якщо змії підслухав наказ, як він міг вивести з нього більше, ніж сам Адам? Це означало б, що змії вищий за людину, а це дивовижно, адже людина була вінцем творіння.

הנה תחלה יתבאר מ"ש האדם היה כאחד ממנו לדעת טו"ר [טוב ורע]⁷ שהוא מאמר ה' להמלאכים ומשמע שלמעלה יודעים את הטוב ואת הרע גם שניהם.

Спершу пояснимо сказане: «Людина стала як один із нас, знаючи добро і зло», — це слова Б-га, звернені до ангелів; із них випливає, що нагорі знають і добро, і зло — і те, й інше.

Альтер Ребе починає відповідь словами «як один із нас». Б-г звертається до ангелів, вищих істот, і цей вислів означає, що й вони, «нагорі», знають і добро, і зло.

אבל מ"מ אינן מעורבים זה בזה כי גלוי וידוע שזה טוב וזה רע ומוכדל הרע מן הטוב אע"פ [אף על פי] שידוע שם הטו"ר [הטוב ורע].

Однак вони не змішані одне з одним, бо ясно і відомо, що це — добро, а це — зло, і зло відокремлене від добра, хоча добро і зло там відомі.

Та знання про зло нагорі не означає, що воно змішане з добром: кожне чітко розпізнають таким, яким воно є, а зло залишається відокремленим від добра.

משא"כ בחי' עה"ד [עץ הדעת] טו"ר [טוב ורע] היינו בחי' תערוכת הטוב עם⁸ רע שהרע יונק מהטוב והטוב מהרע והיו לאחדים.

Але рівень Дерева пізнання добра і зла — це рівень змішання добра зі злом, коли зло живиться добром, а добро — злом, і вони стають одним цілим.

Дерево пізнання означає інший тип знання: добро і зло змішані, кожне живиться іншим, аж поки вони зливаються. Саме це людина ввібрала, скуштувавши плід.

Охоплювальне і внутрішнє знання

3 וצי"ל דהרי פי עץ הדעת טוב ורע היינו לשון ידיעה וא"כ למה נעשה תערוכת טו"ר [טוב ורע] מחמת

הדעת בטו"ר [בטוב ורע] הלא למעלה ג"כ ידוע הטו"ר [הטוב ורע].

Тепер це потребує [пояснення]: адже вислів «Дерево пізнання добра і зла» означає знання; якщо так, то чому через знання добра і зла виникла суміш добра і зла? Адже й нагорі добро і зло відомі!

Трудність така: «Дерево пізнання» означає знання. Якщо знання добра і зла спричиняє їхнє змішання, чому ж воно не спричиняє змішання нагорі, де добро і зло також відомі?

אך ההפרש בזה הוא ענין ההפרש בין מקיף לפנימי כי בחי ידיעת הטו"ר [הטוב ורע] שלמעלה היא כבחי מקיף בלבד

Однак різниця тут полягає в розрізненні між охоплювальним (макіф) і внутрішнім (пнімі): адже знання добра і зла нагорі є лише охоплювальним.

Відповідь полягає в розрізненні між макіф — «охоплювальним» — і пнімі — «внутрішнім». Те, що пізнається як охоплювальне, досягається зовні й згори, не засвоюючись; те, що пізнається як внутрішнє, сприймається всередину самого себе. Нагорі знання добра і зла є лише охоплювальним.

ולכן יכול להיות הבדלה בין טוב לרע שידע את הרע ולא יחליפנו ולא ימירנו⁹ בטוב ח"ו [חס ושלום].

Тому добро і зло можуть бути відокремлені одне від одного: Він знає зло, але не обмінє його й не замінить його добром, не дай Б-г.

Оскільки це знання є лише охоплювальним, нагорі добро і зло залишаються відокремленими: зло можна знати, не плутаючи його з добром. Цей вислів запозичує формулювання з закону Тори, який забороняє обмінювати присвячену тварину — добру на погану чи погану на добру.

כענין שממית בידיים תתפש¹⁰ והיא בהיכלי מלך שאע"פ [שאף על פי] שהיא בהיכלי מלך אבל יודע הוא ומכירה ששממית היא.

Як у вислові: «Павука можна спіймати руками, та він — у царських палацах»: хоча павук і перебуває у царських палацах, цар знає його й розпізнає, що це павук.

Це ілюструє вірш про павука в царському палаці: павук може опинитися навіть у палаці, але той, хто його бачить, знає, що це лише павук. Перебування в тому самому місці не стирає його відмінності.

4 ויש הבדלה בין טוב לרע כמאמר המבדיל בין קודש לחול.¹¹ והיינו מצד שיודע טו"ר [טוב ורע] בבחינת מקיף עליהם ולכן אינם מתערבים יחד.

Існує розділення між добром і злом, як сказано [у вислові]: «Той, Хто відділяє святе від буденного». Це тому, що Він знає добро і зло в аспекті, який охоплює їх, і тому вони не змішуються.

Розділення між добром і злом нагорі подібне до благословення Гавдали: «Той, Хто відділяє святе від буденного». Оскільки знання Б-га про них охоплює їх згори, вони залишаються відокремленими одне від одного.

וכענין בחינת לבונה זכה¹² שבי"א סממני הקטורת שהעשרה סממנים הם י' נצוצי קדושה המובלעים בקליפות והי"א היא לבונה היא בחינת מקיף עליהם ואינה מתלבשת בפנימיותם.¹³

Це подібне до рівня чистого ладану серед одинадцяти пахощів: десять складників — це десять іскор святості, поглинутих оболонками (кліпот), а одинадцятий складник, ладан, — це рівень, який охоплює їх і не вбирається в їхню внутрішність.

Другий приклад: пахощі, які приносили у Храмі, складалися з одинадцяти складників. Десять із них уподібнюються до іскор святості, поглинутих кліпот (оболонками приховування), тоді як одинадцятий — ладан — уособлює світло, яке охоплює їх, не входячи в їхню внутрішність.

(ולבונה היא ג"כ חיות להם אבל לפי שהחיות הזו שהיא מחיה אותם הוא רק ע"י שהיא בבחי' מקיף בלבד עליהם ע"כ אינה מתערבת עמם כלל וכולה טוב).

(Ладан також є для них життєвою силою (хают), але оскільки ця життєва сила дає їм життя лише через те, що перебуває щодо них винятково в охоплюючому аспекті, то він зовсім не змішується з ними й цілковито добрий.)

Ладан теж дає їм життя, але оскільки робить це лише ззовні, як охоплююче світло, він ніколи не змішується з ними й залишається цілковито добрим.

והנה המקיף הוא גם דוחה את החיצונים כנראה בציור האילן¹⁴ שבפרד"ס [שבפרדס רמונים] במקיפים
ופנימיים שמעמד ומצב הקליפות אחוריהם אל המקיף כו'. משא"כ בחי' עה"ד [עץ הדעת] טו"ר [טוב ורע]
הוא בחי' פנימי¹⁵ ואז הטוב מעורב עם הרע ממש.

Охоплююче [світло] також відштовхує зовнішні сили, як видно зі схеми Древа в «Пардес», де
показано охоплюючі й внутрішні [світла]: положення кліпот зображено так, що вони стоять
спинами до охоплюючого світла тощо. Інакше — з рівнем Древа пізнання добра і зла: це вну-
трішній рівень, і тоді добро справді змішане зі злом.

Охоплююче світло навіть відштовхує зовнішні (негативні) сили: на «схемі Древа» — діаграмі сфирот і
світів у «Пардес» — кліпот зображені спинами до охоплюючих світел. (Примітка видавництва «Кегот»
припускає, що йдеться про схему, надруковану наприкінці книжки «Паамон ве-Рімон».) На відміну
від цього, пізнання Древа — внутрішнє знання, і в ньому добро та зло справді змішані.

РОЗДІЛ 3 • 15-7

Внутрішня природа людини і боротьба зі злом

5 וז"ש [וזהו שכתוב] הן האדם היה כאחד ממנו.¹⁶ פ"י שהוא היה ג"כ כאחד ממנו פ"י כמו שבבחי' אחדות

דהיינו למעלה ידוע הטו"ר [הטוב ורע] כן היה גם הוא ע"י שטעם מעה"ד [מעץ הדעת] המעורב טו"ר [טוב ורע].

Це [значення] сказаного: «Ось, людина стала як один (ке-ехад) із нас». Тобто й вона стала як
один із нас — інакше кажучи, як на рівні єдності (ахдут), тобто нагорі, відомі добро і зло, так
само сталося й з нею через те, що вона скуштувала від Древа пізнання, змішаного з добром і
злом.

Тепер пояснюється вірш: слова «як один (ке-ехад) із нас» прочитуються як «наче на рівні єдності (ах-
дудт)», тобто нагорі. Скуштувавши від Древа пізнання, людина пізнала добро і зло так, як вони відомі
там.

אבל לו הדבר מזיק כי הרי האדם הוא מבחי' פנימי' [פנימיות / פנימית] ומיד שידע הוא מן הרע ע"י שטעם
מעה"ד [מעץ הדעת] הרי יתערב עמו ויהי' [ויהיה] הוא ממש מעורב ברע.

Але для неї це шкідливо, адже людина належить до внутрішнього рівня, і щойно вона пізна-
ла зло, скуштувавши від Древа пізнання, то змішається з ним і сама, власне, буде змішана зі
злом.

Але для людини це шкідливо, адже людина — пнімі [істота внутрішнього складу]: те, що вона пізнає,
вона приймає в себе. Щойно вона пізнала зло, воно стало її частиною.

לא כמו שהוא למעלה שאעפ"י [שאף על פי] שיודעים גם את הרע מ"מ מובדל הוא ומרוחק מן הטוב ואין לו התקרבות כו' לפי שהוא בבחי' מקיף.

Не так, як нагорі, де, хоча зло також відоме, воно все ж відокремлене від добра й віддалене від нього та не має близькості [до нього] тощо, бо перебуває в категорії охоплюючого.

Нагорі все інакше: зло відоме, але залишається віддаленим від добра, бо тамтешнє пізнання має охоплюючий характер.

אבל האדם שהוא מבחי' פנימי כשידע גם הוא מן הרע אזי יתערב הוא גם הוא ממש¹⁷ עם הרע

Але людина, яка належить до внутрішнього рівня, коли й вона пізнає зло, тоді й сама, власне, змішається зі злом.

Людина, будучи внутрішньою істотою, не може пізнавати зло з відстані; пізнати його означає змішатися з ним.

כי בבחי' פנימי [פנימיות / פנימית] א"א להיות כ"כ [כל כך] מובדל הרע כנ"ל ואז הוא קשה מאד להפריד את הרע אלא מלחמה עצומה היא ולאם מלאם יאמץ¹⁸ פעמים זה גובר ופעמים שכנגדו גובר.

Адже на внутрішньому рівні зло не може бути настільки відокремленим, як пояснювалося вище; тоді відділити зло дуже важко — натомість це величезна боротьба: «і один народ стане сильнішим за інший народ»; часом перемагає один, а часом — його супротивник.

Щойно зло змішалось з людиною, відділити його дуже важко; починається постійна боротьба, як у близнюків Ривки, про яких сказано: «і один народ стане сильнішим за інший народ»: коли один бере гору, інший слабшає.

כאשר מצאנו ראינו כנשמות ישראל מראש הדורות עד עתה שהיו כמה עתים משונים פעמים בדור א' היו נשמות שבמעלה עליונה ונצחו את הרע.

Як ми виявили й побачили в душах Ізраїлю — від перших поколінь і донині, — було багато різних періодів: часом в одному поколінні були душі високого рівня, які перемагали зло,

Це підтверджує історія: у деяких поколіннях були піднесені душі, які долали зло.

6 ובדור אחר היו רשעים גדולים שגבר הרע מאד. והיינו כי כולם נמשכים מאדה"ר [מאדם הראשון] והיה בו ג"כ שינויים אלו פעמים גבר הוא ופעמים גבר הרע עליו.

А в іншому поколінні були великі грішники, у яких зло дуже переважало. Це тому, що всі вони походять від Адама га-Рішона, і ці зміни були також у ньому: іноді переважав він, а іноді зло брало гору над ним.

В інших поколіннях були великі грішники. Це чергування успадковане від Адама — кореня всіх душ, — у якого самого бували часи, коли він переважав, і часи, коли зло брало над ним гору.

וכי' [וכל זה] היה לפי שהוא בבחי' פנימיות ומיד שידע מן הרע נתערב עמו ממש וא"כ הוא מלחמה גדולה וקשה להפרידו מאד אלא עת כך ועת כך כנ"ל.

Усе це було тому, що він перебуває на рівні внутрішнього виміру (пніміют), і щойно він дізнався про зло, то справді змішався з ним; отже, це велика боротьба, і відокремити зло від нього дуже важко, а натомість [є] час [для] цього і час [для] того, як пояснювалося вище.

Усе це походить із внутрішньої природи людини: щойно вона пізнала зло, воно справді змішалось з нею, і боротьба, щоб відокремити його, точиться то в один, то в інший бік — «час для цього і час для того».

7 וכן גם עפ"י [על פי] פשוט שמקודם היו ערומים והיו עסוקים בתשמיש להוליד בנים ולא יתבוששו¹⁹ כמו שהיו אוכלים ושותים כי מצות ה' היא ולא היו יודעים כלל שיש תאוה בזה²⁰

Так само й за простим [сміслом]: раніше вони були нагі й вступали в подружні стосунки, щоб народжувати дітей, і «не соромилися», так само як їли й пили, бо це була заповідь Б-га, і вони зовсім не знали, що в цьому є бажання;

Та сама думка на простому рівні: до гріха Адам і Хава були нагі й «не соромилися» (Берешит 2:25). Вони єдналися, щоб мати дітей, так само просто, як людина їсть і п'є, виконуючи заповідь Б-га, і нічого не знали про бажання.

אבל אחר שאכל עה"ד [עץ הדעת] וידעו שיש תאוה בזה אזי קשה לפרוש כו'.

але після того, як він скуштував від Древа пізнання, і вони дізналися, що в цьому є бажання, тоді важко втриматися тощо.

Після того як вони скуштували від Древа пізнання, вони усвідомили бажання, і відтоді їм важко стримуватися.

Чому людину не допустили до Дерева життя

8 ולכן לא רצה הקדוש ברוך הוא שיטעם האדם מעה"ד [מעץ הדעת] כי לו הדבר מזיק כנ"ל והיה רוצה שלא ידע ממציא את הרע כלל ויהיה כולו קדוש ולא רצה להכניסו במלחמה עצומה הזאת.

Тому Святий, благословенний Він (Кудша бріх ху), не хотів, щоб людина скуштувала з Дерева пізнання, бо для неї це шкідливо, як пояснювалося вище. Він хотів, щоб вона взагалі не знала про існування зла й була цілковито святою; Він не хотів утягувати її в цю величезну боротьбу.

Ось чому Б-г заборонив куштувати з Дерева пізнання: знання про зло зашкодило б людині, адже вона вбирає в себе те, що пізнає. Б-г хотів, щоб людина залишалася цілковито святою і ніколи не була втягнута у війну зі злом.

אבל אחר שכבר טעם מעה"ד [מעץ הדעת] ונתערב ברע אז אמר פן ישלח ידו ולקח גם²¹ מעה"ח [מעץ החיים] ואכל וחי לעולם.

Але після того, як він уже скуштував з Дерева пізнання й змішався зі злом, Він сказав: «Аби він не простягнув руку, не взяв також із Дерева життя, не з'їв і не жив повіки».

Тепер отримуємо відповідь на друге запитання: лише після того, як людина вже скуштувала з Дерева пізнання й змішалася зі злом, Б-г висловив занепокоєння щодо Дерева життя.

פִּי שֶׁחָשַׁשׁ עוֹד מֵעֵתָה שֶׁכֶּבֶר נִתְעַרַב בְּרַע וּלְקַח גַּם מֵעֵה"ח [מעץ החיים] שֶׁשָּׂרְשׁוֹ מִבְּחֵי שְׁלֹמֶעֱלָה מִהַשְׁבִּירָה שֶׁמִּשָּׁם הוּא שֶׁהִיא הַתְּחִלָּתָהּ הַמִּיתָה וְהַתְּהוּוֹת עֵה"ד [עץ הדעת] טו"ר [טוב ורע] מִשָּׂא"כ מִהַ שְׁלֹמֶעֱלָה מִהַשְׁבִּירָה הוּא עֵה"ח [עץ החיים] וְאִם יֹאכֵל גַּם מִמֶּנּוּ וְחִי לְעוֹלָם.

Тобто тепер, коли він уже змішався зі злом, Він іще побоювався, [що він візьме] також із Дерева життя, корінь якого походить із рівня, що перебуває вище за розбиття, — бо саме з [розбиття] беруть початок смерть і поява Дерева пізнання добра і зла; натомість те, що перебуває вище за розбиття, — це Дерево життя. Якщо він скуштує також із нього, то житиме вічно.

Дерево життя має корінь вище за «розбиття посудин» — первісний космічний розлом, з якого, згідно з кабалістичним ученням, походять зло і смерть. Дерево пізнання, у якому змішані добро і зло, походить від розбиття; Дерево життя — з рівня, якого воно не торкнулося, і куштування з нього дарує вічне життя.

פ"י כי הרי באמת בבחי' זו נאמר אם צדקת מה תתן לו (איוב לה) ורבו פשעיך מה תעשה לו²²

Тобто, адже насправді про цей рівень сказано: «Якщо ти праведний, що даєш Йому?» (Iov 35), «[і якщо] численні твої провини, що ти зробиш Йому?»

На цьому піднесеному рівні вчинки людини нічого не змінюють: як говорить Елігу Йову, праведність людини нічого не дає Б-гові, а її численні гріхи нічого Йому не чинять.

וא"כ אף שמעורב ברע הרי גם אם רבו פשעיך כו' ויכול להיות וחי לעולם ואז גם הרע שבו יהיה לו קיום לעולם

Отже, хоча він змішаний зі злом, навіть «якщо твої провини численні» тощо, він міг би «жити вічно»; тоді й зло в ньому існувало б вічно,

Отже, навіть людина, змішана зі злом і сповнена гріхів, могла б отримати від нього вічне життя, і тоді зло в ній теж існувало б вічно.

מאחר שהוא בבחי' פנימי' [פנימיות / פנימית] והרע מעורב כו' וא"א לו להפרידו מעליו. א"כ כשיהיה הוא חי לעולם אזי גם הרע שבו יהיה לו קיום לעולם.²³

оскільки він належить до внутрішнього виміру, а зло змішане [в ньому] тощо, і він не може відокремити його від себе. Отже, коли він житиме вічно, то й зло в ньому існуватиме вічно.

Адже людина належить до внутрішнього виміру, а зло змішане з нею; вона не може відокремити його від себе. Тому, якби вона жила вічно, зло в ній також зберігалось б вічно.

9 וזהו היפך הכוונה שהרי צ"ל בלע המות לנצח²⁴ שיהיה ובערת הרע כמאמר והרשעה כולה בעשן תכלה שזה יהיה לימות המשיח.

А це суперечить задуму, адже має здійснитися сказане: «Він поглине смерть навіки», щоб «усунути зло», як мовиться: «і вся нечестивість розвіється, мов дим» — це станеться за днів Машіаха.

Вічне існування зла суперечить задуму Б-га: зло й смерть мають бути усунені — «Він поглине смерть навіки», і «вся нечестивість розвіється, мов дим» (вислів із молитов на Високі свята), — за днів Машіаха.

כי בכל משך הגלות הוא עת הבירורים והפרדת הרע והיינו ע"י בחי חכמה דבחכמה אתברירו^{25, 26}
להפריד הרע מהטוב

Адже весь час вигнання — це час очищення й відокремлення зла; і це відбувається завдяки мудрості (Хохма), бо «за допомогою Хохми вони проходять очищення», щоб відокремити зло від добра.

До того часу вигнання є періодом бірурім (процесу очищення й відокремлення): добро виокремлюють зі змішаного стану та відділяють від зла. Це відбувається завдяки Хохмі, як сказано в Зогарі: «за допомогою Хохми вони проходять очищення».

ולכן נקי החכמה דין. שלא כמו שדימו המקובלים הראשונים שהחכ' [שהחכמה] כולה חסד שהרי היא מקור חסד.

Тому Хохму називають судом (дином) — на відміну від того, як вважали ранні кабалісти, ніби Хохма є цілковитою милістю, адже вона — джерело милості (Хесед).

Оскільки Хохма відокремлює, її називають «судом» (дином), який розрізняє й установлює межі. Ранні кабалісти вважали, що Хохма є чистою милістю, адже з неї походить Хесед.

והחייט^{27, 28} המציא שיש בה ג"כ דין ושבתו האר"י [האלקי רבי יצחק] ז"ל [זכרונו לברכה / זכרונו לברכה] שך²⁹ שכך מבואר בוהר באדרא כחמרא דשקית³⁰ ושכיך על דורדיי³¹ כו'.

Хаят висловив нове вчення, що в ній є також суд, і Арізаль, нехай буде благословенна його пам'ять, похвалив його, бо саме так пояснюється в Ідрі Зогару: «мов вино, що відстоялося й осіло на осаді», тощо.

Рабі Єгуда Хаят (кабаліст часів вигнання з Іспанії, автор коментаря Minchas Yehudah до Maareches HaElokus) навчав, що в Хохмі є також суд, і Арізаль схвалив це вчення. Адже в Ідрі Зогару прихована Хохма описана як така, що «відстоялася, мов добре вино на осаді»: чисте вино осідає над осадом.

כי מאחר שיש בירורים להפריד הרע וזהו ע"י גבורות וע"ז נאמר (תהלים צד) אשרי הגבר³² אשר תיסרנו יה שגם היסורים שהם לתועלת הרע הוא מבחי י"ה וכידוע שהיסורים הם לתועלת הפרדת הרע.

Адже оскільки є очищення, щоб відокремити зло, а це відбувається через гвурот (сили суворості), про це сказано (Псалми 94): «Щаслива людина, яку Ти, Я-г, караєш»; отже, і страждання, що допомагають усунути зло, походять від рівня Імені Я-г, записаного літерами йод-хей. І, як відомо, страждання допомагають відокремити зло.

Відокремлення зла відбувається через гвурот (сили суворості). Вірш «Щаслива людина, яку Ти, Я-г, караєш» показує, що навіть страждання, які допомагають усунути зло, походять від Імені Я-г, записаного літерами йод-хей; ці літери відповідають Хохмі та Біні.

כי הקליפות נמשלים לעלוקה שכשמוצצת דם אזי מיד מתה וז"ש [וזהו שכתוב] (משלי ל) לעלוקה שתי בנות ³³. ³⁴

Адже кліпот (оболонки) подібні до п'явки: коли вона нап'ється крові, то відразу помирає. Саме це означають слова (Притчі 30): «У п'явки дві дочки».

Кліпот (сили приховування) подібні до п'явки: щойно вона висмокче свою частку крові, то помирає. Так само, отримавши свою частку, кліпа відділяється й відпадає.

וזהו ג"כ ענין שעיר המשתלח. וכן וישלח יעקב ³⁵ וגוי מנחה לעשו אחיו ³⁶ עזים מאתים ³⁷ כו' שבזה שנותן לו חלקו הוא מפרידו.

Такою є також ідея козла, якого відсилають. Так само: «І послав Яаков», тощо, «дарунок своєму братові Ейсаву: двісті кіз», тощо, — адже, віддаючи йому його частку, Яаков відокремлює його.

У цьому полягає ідея козла, якого відсилають (га-мішталеах), до Азазеля в Йом-Кіпур (Левит 16), а також слів «І послав Яаков» (вайішлах), коли він надіслав Ейсаву дарунок із кіз: віддаючи злу належну йому частку, його відокремлюють від святості.

וכך צ"ל לאחר שכבר טעם האדם מעה"ד [מעץ הדעת] ונתערב ברע אזי צריך לבירורי [לבירורים] עד שיפרידו ע"י שיקחו כל נצוצי קדושה שבו כו'.

Так само й після того, як людина вже скуштувала від Дерева пізнання й змішалася зі злом, потрібне очищення, аж доки зло не буде відокремлено — через вилучення всіх іскор святості, що є в ньому, тощо.

Так само, коли людина вже змішалася зі злом, потрібен процес очищення, доки зло не буде відокремлено від неї шляхом вилучення з нього всіх іскор святості.

וכ"ז [וכל זה] הוא ע"י החכ' [החכמה] שבחכ' [שבחכמה] אתברירו. לפי שיש בה גם בחי' גבורות להיות תיסרנו יה וכמ"ש (דברים ח) כאשר ייסר איש ³⁸ את בנו ³⁹ כו'.

І все це відбувається завдяки мудрості (Хохма), адже «через Хохму вони очищуються», бо в ній є також рівень гвурот [сил суворості], аби здійснювалося: «Ти, Я-г, наставляєш карою», як написано (Повторення Закону 8): «Як людина наставляє карою свого сина», тощо.

Це очищення відбувається завдяки Хохмі, що містить гвурот; звідси й «Ти, Я-г, наставляєш карою» та «як людина наставляє карою свого сина»: йдеться про кару, що походить із любові й має на меті очищення.

משא"כ בחינת כתר שלמעלה מחכמה הוא רחמים פשוטים וכחשיכה כאורה⁴⁰ ולכן פן ישלח ידו ולקח גם מעה"ח [מעץ החיים] ואז וחי לעולם מאחר דאם צדקת מה תתן לו⁴¹ כוי

Інакше щодо рівня вінця (Кетер), який перебуває вище Хохми: це просте милосердя, і «темрява для нього — як світло». Тому [Він сказав]: «щоб він не простягнув руку й не взяв також від Дерева життя», а тоді «жив би вічно», адже «якщо ти праведний, що даєш Йому», тощо.

Кетер, вінець, що перебуває вище Хохми, — це просте милосердя, яке не робить розрізень: для нього «темрява — як світло». Дерево життя походить звідти, тож воно давало б вічне життя незалежно від учинків людини.

ולפי שהוא מבחי' פנימית וא"כ הרע קשור ואדוק בו ויהי' [ויהיה] גם לו קיום ולא זו היא הכוונה כנ"ל.

А оскільки він належить до внутрішнього рівня, то зло пов'язане з ним і міцно до нього прив'язане, і воно також мало б існування — але це не є задумом, як пояснювалося вище.

Оскільки зло пов'язане з людиною зсередини, воно також здобуло б постійне існування, що суперечить наміру Б-га.

РОЗДІЛ 5 • 110-11

Вигнання і праця вдосконалення

10 וכמ"ש בזוהר גבי רבי אחא⁴² מכפר טרשא⁴³ שכפר בקטורת על מקום שהיה הנגף שם ואמרו לו שלא הועיל כי עדיין בחיובא אשתכח. בשלמא אם היו עושין תשובה כוי.

Як сказано в Зогарі про рабі Аха з Кфар-Тарші, який спокутував кадінням за місце, де лютувала пошесть, і йому сказали, що це не допомогло, бо «вони й досі залишаються винними»; «було б добре, якби вони здійснили повернення (тшуву)» тощо.

У Зогарі розповідається, що рабі Аха прибув до Кфар-Тарші під час пошесті й велів мешканцям міста прочитати уривок Тори про кадіння, після чого пошесть припинилася; однак уві сні йому сказали, що вони й досі винні, і що «було б добре, якби вони здійснили повернення»: він має сказати їм розкаятися.

ולכן מיד וישלחהו מג"ע [מגן עדן]⁴⁴ לעבד את האדמה אשר לקח משם.⁴⁵

Тому негайно: «Він вислав його з Еденського саду, щоб обробляти землю, з якої його було взято».

Недостатньо лише стримати нищівну силу — саме зло має бути усунене. Так само не можна було просто зробити людину безсмертною, залишивши в ній зло, тому Б-г негайно вислав її з Еденського саду, щоб вона «обробляла землю, з якої її було взято».

דהיינו עבודת הבירורים ע"י זריעה חרישה וקצירה ואח"כ באכלו ממנו ואו' [ואומר] אחד ואהבת הוא
מכרר ומעל' [ומעלה] כו'.

Тобто це праця з очищення через сівбу, оранку й жнива; а згодом, коли людина їсть із цього
й промовляє «Один» та «І любитимеш», вона очищує і підносить [це] тощо.

«Обробляти землю» означає працю з очищення: завдяки оранці, сівбі й жнивам людина вирощує їжу,
а коли їсть її, а потім служить Б-гові, промовляючи Шма («Один», «І любитимеш»), вона очищує й
підносить іскри в цій їжі.

11 ואז צריך לילך ממש על האדמה אשר לקח משם⁴⁶ ושמה יאכל ושמה יכרר הבירורים.

І тоді він має справді піти на землю, з якої його було взято; там він їстиме й там здійснюва-
тиме з'ясування.

Після гріха людині справді належить спуститися на землю — місце змішання, — їсти там і там здійс-
нювати з'ясування.

אך צ"ל איך היה מתחלה כוונתו ית' כשלא ידע האדם מטו"ר [מטוב ורע] כלל מאחר שיש מציאת הרע
בעולם א"כ איך יתבררו הבירורים שזה צ"ל ע"י האדם.

Але слід зрозуміти: яким був від початку задум Б-га, благословенний Він, коли людина зов-
сім не знала добра і зла? Адже у світі існує зло; як же тоді мали здійснитися з'ясування, які
має виконати людина?

Запитання таке: зло існувало у світі ще до гріха. Якщо Адамові ніколи не призначалося пізнати зло,
то як мали бути з'ясовані іскри, ув'язнені в ньому, адже це завдання людини?

אך הענין כי אז היה באופן אחר ממש שלא בדרך מלחמה אלא ע"ד מ"ש ויניחהו בגי'ע [בגן עדן] לעבדה
זה⁴⁷ רמ"ח מ"ע [מצות עשה] להמשיך אור א"ס בגי'ע [בגן עדן]

Але суть у тому, що тоді все відбувалося зовсім інакше — не шляхом війни, а так, як сказано:
«І помістив його в Сад Едену, щоб обробляв його» — це 248 позитивних заповідей, аби при-
тягнути Нескінченне світло (Ор Ейн Соф) у Сад Едену.

До гріха з'ясування мали відбуватися цілком інакше, без війни. Адама помістили в Еден «обробляти
його»; Зогар пояснює це як 248 позитивних заповідей, а Таргум Йонасан — як працю в Торі. Через них
він мав притягнути Нескінченне світло в Еден.

וע"י רבוי התגלות האור ממילא יתעלו נצוצי⁴⁸ קדו' [קדושה] שנפלו ונתערבו ברע ויהיו נכללים בתוך האורות עליונים שימשיך האדם כנר בפני האבוקה

Завдяки щедрому розкриттю світла святі іскри, які впали й змішалися зі злом, самі піднялися б і включилися у вищі світла, які людина притягувала б згори, — наче свічка перед смолоскипом.

Саме велика сила цього розкритого світла піднесла б упалі іскри самі собою й поглинула б їх у світлі, як свічка зникає в полум'ї смолоскипа.

שאם האבוקה קטנה אזי נר הסמוך לה יוכלל⁴⁹ בה ואם ירחיקוהו מעט לא יתכלל בה מפני שהאבוקה קטנה. אבל אם תהיה⁵⁰ האבוקה גדולה אזי אע"פ [אף על פי] שיהיה הנר רחוק יהיה מתכלל בה.

Адже якщо смолоскип малий, то свічка, що стоїть близько до нього, може включитися в нього; але якщо відсунути її трохи далі, вона не включиться в нього, бо смолоскип малий. А якщо смолоскип буде великий, то свічка включиться в нього, навіть якщо стоятиме далеко.

Якщо смолоскип малий, у ньому поглинається лише свічка поблизу; великий смолоскип поглинає навіть віддалену свічку. Отже, велике світло, яке притягнув би Адам, могло поглинути навіть далекі іскри, і йому не довелося б стикатися зі злом.

РОЗДІЛ 6 • 112

Вдосконалення світлом і боротьбою

12 וע"י שהיה בזמן שבהמ"ק [שבית המקדש] היה קיים שהרי ארז"ל [אמרו רבותינו זכרונם לברכה] לא גלו ישראל⁵¹ אלא כדי שיתוספו עליהם גרים דהיינו להעלות נצוצות ומה היה נעשה אם לא חטאו ולא היו גולים.

Так було й за часів існування Святого Храму. Адже наші мудреці, благословенної пам'яті, сказали: «Ізраїль був вигнаний лише для того, щоб до нього долучилися прозеліти», тобто щоб піднести іскри. Що ж тоді сталося б, якби вони не згрішили й не були вигнані?

Приклад із єврейської історії. У Талмуді сказано, що Ізраїль був вигнаний, аби до нього долучилися прозеліти; у Хасидизмі це розуміють як піднесення іскор святості, розсіяних серед народів. То як би ці іскри були піднесені, якби Ізраїль ніколи не згрішив і не був вигнаний?

אלא ע"כ צ"ל שאז היו נכללים הנצוצות⁵² ממילא כנר בפני האבוקה כמו נעמה העמונית⁵³ וכן כל העמים באו לשמוע חכמת שלמה וכמ"ש במלכת שבא⁵⁴ כו'.

Мусимо, отже, сказати, що тоді іскри самі собою включалися, наче свічка перед смолоскипом, — як Наама-аммонітянка; так само всі народи приходили послухати мудрість Шломо, як сказано про царицю Шеви тощо.

Відповідь така: за часів Храму іскри самі собою притягувалися й поглиналися, наче свічка смолоскипом. Наама-аммонітянка (дружина царя Шломо, яку Талмуд називає «доброю голубкою» з Аммона) долучилася до Ізраїлю, а всі народи, зокрема й цариця Шеви, приходили послухати мудрість Шломо.

והיינו לפי שאז היה אבוקה גדולה עד"מ ע"כ ממילא מתכללים בה הנצוצות ואם היה נמשך בהמ"ק [בית המקדש] כן יותר היו כולם מתבררים עד"מ

Тобто тоді був, так би мовити, великий смолоскип, тому іскри самі собою включалися в нього; і якби Святий Храм простояв так довше, усі вони були б виправлені таким чином,

Храм був «великим смолоскипом» явленої Б-жественності, тому іскри самі собою притягувалися й включалися в нього. Якби такий стан тривав, усі іскри були б виправлені в такий спосіб — без вигнання.

וכמ"ש לע"ל [לעתיד לבוא] (צפניה ג') אז אהפוך אל עמים שפה ברורה⁵⁵ כו'. והלכו גוים לאורך⁵⁶ כו'.

як сказано про Час прийдешній (Софонія 3): «Тоді Я оберну народам чисту (берура) мову» тощо; і «Народи підуть за твоїм світлом» тощо.

Так станеться в Час прийдешній, як провіщають пророки: Б-г оберне народи до «чистої (берура) мови» — слова, спорідненого з коренем слова бірурім, «виправлення», — і народи підуть за світлом Ізраїлю, притягнуті самим явленням світлом.

וכך היה ענין האדם כשלא היה חוטא שהיה כולו קדוש כי גם גופו נלקח ממקום המזבח^{57,58} וממנו נעשו⁵⁹ רמ"ח אבריו כלול בשמן כו'

Так само було з людиною, коли вона ще не згрішила: вона була цілковито святою, адже й її тіло було взяте з місця жертовника, і з нього утворилися її 248 членів, «змішаних з олією» тощо.

Адам до гріха був таким самим: цілковито святим. Згідно з Мідрашем, його тіло було взяте з місця жертовника, а його 248 членів були «змішані з олією», як у хлібному приношенні: саме його тіло було святим. (У примітці Кегота порівнюються й інші традиції: з Вавилону, Сангедрин 38б; з чотирьох кінців світу, Зоар 1:130b.)

והיה עומד בגי'ע [בגן עדן] ושם היה מוסיף אורות וממילא היו הקליפות כלים ע"י שהיו הנצוצי קדושה כלים מהם אבל הדבר היה ⁶⁰ שלא ע"י מלחמה כו'.

Він стояв у Саду Еденському й там додавав світла, і оболонки (кліпот) самі собою припиняли існувати, коли з них зникали іскри святості; але все це відбувалося не через війну тощо.

В Едені він додавав би світла, і кліпот згасали б, коли з них витягувалися іскри святості, що підтримували їх, — без жодної битви.

משא"כ אחר שחטא אזי צ"ל הכירורים ע"י עבודה ומלחמה שעת צלותא שעת קרבא כנ"ל וצריך לירד אל מקום הקליפות ושם יכררם וזהו את האדמה אשר לקח משם. ⁶¹

Інакше стало після того, як він згрішив: тоді виправлення мають відбуватися через працю й війну — «час молитви — час битви», як пояснювалося вище; людина мусить зійти до місця кліпот і там виправляти їх. І це — «земля, з якої його взято».

Після гріха виправлення потребує праці й боротьби. Вислів із Зоару «час молитви — час битви» описує молитву як арену цієї боротьби. Людина мусить зійти до місця кліпот — «землі, з якої її взято», — і виправляти їх там.

РОЗДІЛ 7 • 113

Звідки змії знав

13 ובוה יובן גם מה שהנחש ידע מזה. כי הנה אדה"ר [אדם הראשון] עצמו שהיה כולו קדוש למעלה מעה"ד [מעץ הדעת] טו"ר [טוב ורע] לא ידע ממציאת הרע כלל כנ"ל.

Завдяки цьому ми також зрозуміємо, як змії знав про це. Адже сам Адам, перша людина, який був цілковито святий і перебував над Деревом пізнання добра і зла, зовсім не знав про існування зла, як пояснювалося вище.

Тепер отримуємо відповідь на головне запитання: звідки змії знав, до чого призведе споживання плоду? Адам, цілковито святий і вищий за Дерево пізнання, нічого не знав про існування зла.

אבל הנחש שהוא עצמו נלקח מבחי" עה"ד [עץ הדעת] טו"ר [טוב ורע] וידע מזה וידע שמה שצוה ⁶² לאדם שלא יאכל ⁶³ ממנו היה בכדי שלא יהיה לו ידיעה ⁶⁴ ברע כלל שלא יצטרך לכנוס עמו במלחמה כלל.

Але змії, який сам походив із рівня Древа пізнання добра і зла, знав про це; він знав, що [Б-г] наказав Адаму не їсти з нього, аби той зовсім не знав про зло й не мусив вступати з ним у боротьбу.

Змії, однак, сам походив від Древа пізнання — зі сфери, де добро і зло змішані, — і тому розумів те, чого не знав Адам: заборона мала вберегти Адама від будь-якого знання про зло, щоб йому не довелося боротися з ним.

וחרה לו מאד על שכ"כ [שכל כך] נשמרים ממנו אף שלא לידע ממנו שלא יכשל בו והשיא עצות בנפשו שמוטב לו שיכנס האדם בזה ויהיה מלחמה ואז פעמים שיגבור גם הוא וכמ"ש (קהלת ה) עת אשר שלט האדם באדם⁶⁵ כו' משלא ידע האדם מזה כלל

І його дуже обурювало, що вони так ретельно остерігаються його — навіть не хочуть знати про нього, щоб не спіткнутися через нього. Тож він вирішив, що для нього було б краще, якби людина увійшла в це й почалася боротьба: тоді часом і він міг би перемагати, як сказано (Екклесіяст 8): «Час, коли людина панує над людиною» тощо, — ніж якби людина зовсім не знала про це;

Змій обурювався, що його цілковито уникають. Він вирішив, що йому було б краще, якби людина ввійшла в цю суміш і почалася боротьба: тоді він часом перемагав би, як сказано: «час, коли людина панує над людиною» (Екклесіяст 8:9), — тобто часи, коли зло в людині бере гору, — ніж якби людина взагалі не знала про зло.

ואז יהיה הטוב המעורב בו נכלל באדה"ר [באדם הראשון] כנר בפני האבוקה והוא ימות ויפסד לגמרי ובא בערמומית לחוה

бо тоді добро, змішане в ньому, поглинулося б Адамом, як свічка перед смолоскипом, а сам змії помер би й цілковито загинув. Тож він підступно прийшов до Хави,

Якби людина зовсім не знала про зло, її велике світло поглинуло б добро, змішане зі змієм, «як свічка перед смолоскипом», а змії, позбавлений життєвої сили, цілковито загинув би. Тож він підступно підійшов до Хави.

וכמ"ש (בפר"א [בפרקי דרבי אליעזר] פי"ג) בא ס"מ [סמאל] ורכב⁶⁶ על הנחש כו'. ואמר⁶⁷ כי ידע אלקים כי ביום אכלכם ממנו⁶⁸ וגוי והייתם כאלקים ידעי טו"ר [טוב ורע].

як сказано («Піркей де-Раббі Елієзер», розд. 13): «Прийшов Самаель і їхав на змії» тощо. І він сказав: «Адже Б-г знає, що того дня, коли ви їстимете з нього» тощо, «ви будете як Б-г, знаючи добро і зло».

У мідраші сказано, що Самаель (ангел зла) їхав на змії, використовуючи його як свій засіб пересування. Змій сказав Хаві, що споживання плоду зробить їх «як Б-г, знаючи добро і зло».

וכן הוא עפ"י [על פי] האמת ולא אמר שקר כנ"ל רק שבערמה דבר זה כי הוא אמר והייתם כאלקים למעליותא. אבל באמת זהו חסרון.

І насправді це так, і змії не сказав неправди, як пояснювалося вище; він лише висловив це підступно: сказавши «ви будете як Б-г», він представив це як перевагу, хоча насправді це вада.

Це було правдою; змії не збрехав. Його підступність полягала в тому, що він подав як перевагу те, що насправді було недоліком.

אף שיהי' [שיהיה] יודע טו"ר [טוב ורע] כאלקים הנה למעלה אין זה פוגם כלל אף שיודע טו"ר [טוב ורע] מ"מ הרע נבדל לפי שלמעלה הוא בחי' מקיף משא"כ אם האדם שהוא מבחי' פנימי⁶⁹ יהי' [יהיה] יודע מ"מ [מטוב ורע] לו יהי' [יהיה] הדבר מזיק כנ"ל:⁷⁰

Навіть якщо він знатиме добро і зло, як Б-г, то у Вищому це зовсім не є вадою: хоча там і знають добро та зло, зло все одно залишається відокремленим, бо це рівень охоплювального; але якщо людина, яка належить до внутрішнього виміру, знатиме про добро і зло, то для неї це буде шкідливим, як пояснювалося вище.

Знання добра і зла нешкідливе «згори», де знання має охоплювальний характер і зло залишається відокремленим. Для людини, чие знання належить до внутрішнього виміру, воно означає змішання зі злом, як пояснювалося раніше.

РОЗДІЛ 8 • 114

Додаток: Адам у палатах; сходження Єгуди

14 בלק"ת [בלקוטי תורה (להאריז"ל)] **מהאר"י** [מהאלקי רבי יצחק] **ז"ל** [זכרונו לברכה / זכרונו לברכה] **נתי'** [נתבאר] **הענין** **שאדה"ר** [שאדם הראשון] היה הולך בהיכלות⁷¹ כי בחי' אדם היה למעלה גם מרשב"י [מרכי שמעון בר יוחאי]⁷² כי היה בערך אחר ממש שהרי היה יציר כפיו של הקב"ה.

У «Лікутей Тора» Арізала пояснюється, що Адам, перша людина, ходив чертогами, адже рівень Адама був вищим навіть за рівень рабі Шимона бар Йохая, бо він належав до цілком іншого порядку: він був витвором рук Святого, благословенний Він (Кудша бріх ху).

У «Лікутей Тора» Арізала (його вченнях про Тору, записаних його учнем рабі Хаїмом Віталем; це не книга Альтер Ребе з такою самою назвою) пояснюється, що до гріхопадіння Адам ходив небесними «чертогами» (гейхалот). Адже Адам, саме творіння рук Б-га, належав до цілком іншого порядку, стоячи вище навіть за рабі Шимона бар Йохая, автора «Зогару» (Цемах Цедек записує, що почув ці слова від Альтер Ребе).

ובהיכלות הטומאה לא רצה להביט כלל והשיאו הנחש שעכ"פ [שעל כל פנים] יביט מה יש בהם ⁷³ ועי"ז נכשל ונפל בתאוה אליהן.

У чертоги нечистоти він зовсім не хотів заглядати, але змії спокусив його принаймні подивитися, що в них є; через це він спіткнувся й піддався бажанню цих чертогів.

Він уникав заглядати до чертогів нечистоти, але змії переконав його принаймні подивитися, що там є. Самого лише погляду вистачило, щоб він спіткнувся й піддався бажанню цих чертогів.

וכן שמעתי מהק' [מהקדוש] ר' [רב] ⁷⁴ אברהם בן הה"מ [הרב המגיד] ז"ל [זכרונו לברכה / זכרונו לברכה] ע"פ ויט יהודה עד איש עדולמי ⁷⁵ ושמך חירה ⁷⁶ שמחמת מעשה דיוסף אזי ויט.

Так само я чув від святого рабі Авраама, сина Магіда з Межиріча, пам'ять про якого благословенна, щодо [вірша] «І звернув Єгуда до одного чоловіка з Адуллама, на ім'я Хіра»: через подію з Йосефом він і «звернув убік».

Подібне вчення передав рабі Авраам «Ангел», син Магіда з Межиріча: Єгуда «звернув убік» до чоловіка з Адуллама після події з Йосефом.

פי' ויט היינו שנטה למטה בהיכלות הקליפות ⁷⁷ עד איש עדולמי כדי להעלות נצוצות משם ⁷⁸ וזהו ענין הכוונה דנפילת אפים כו'.

Пояснення: «звернув убік» означає, що він схилився донизу, в чертоги оболонки (кліпот), «до чоловіка з Адуллама», щоб піднести звідти іскри; у цьому полягає намір молитви падіння ниць тощо.

Єгуда спустився до сфери кліпот, щоб піднести звідти іскри. У цьому також полягає внутрішній зміст «падіння на обличчя» (нефілат апаїм, молитви Таханун): людина спускається, щоб піднести іскри знизу.

В АВОДІ

Після гріха людина внутрішньо змішана з добром і злом, тому її життя стало боротьбою, у якій то одна сторона бере гору, то інша. Її завдання — «обробляти землю, з якої її взято»: займатися матеріальним світом, їсти й працювати в ньому, а молитвою («час молитви — час битви»), Шма та міцвот очищати й підносити іскри святості, що містяться в ньому. Історія Адама також навчає обережності: Адам упав, лише погодившись зазирнути до палат нечистоти.

ПИТАННЯ ДЛЯ ОБГОВОРЕННЯ

1. У чому різниця між охоплювальним і внутрішнім знанням, і чому пізнання зла шкодить людині, але не ангелам?
2. Чому вічне життя від Дерева життя після гріха було б шкідливим і як це пов'язано з тим, що Кетер є «простою милістю»?
3. Як образ свічки перед смолоскипом описує первісний спосіб удосконалення світу і чим він відрізняється від удосконалення «через боротьбу»?
4. Чому Хохму називають «судом» і що це говорить про страждання та очищення?
5. У якому сенсі змії сказав правду і в чому полягала його хитрість?

Примітки

АБЗАЦ 1

1 ויאמר . . הן האדם ה' כאחד ממנו

Примітка спершу скеровує читача до приміток Ребе до джерел цього маамара, надрукованих раніше в тому, де наведено його джерела та паралелі.

ПРИМІТКА КЕНОТ

ראה לעיל בציונים והערות לכ"ק אדמו"ר זי"ע. עם הגהות באוה"ת בראשית כרך ו תתרנז, א (מלקו"ת לג"פ כז, כב). נמצא בנזכר "הצ"צ בכרך משנת תקע"א-ב, ומתחיל "הן האדם". ומאמר זה הוא משבת פ' בראשית תקע"ב. ראה לקמן בהערה לדף ו, א ד"ה "שאדה"ר". כמה שינויים נרשמו לקמן וכן ציונים אחדים בשולי הגליון. להתחלת המאמר ראה אוה"ת ואתחנן ע' קמג. בענין עה"ד טו"ר המבואר במאמר זה מצויין בלקו"ת שלח מג, א. קרח נב, ב.

2 ויאמר ה' אלקים הן האדם

Після grіxa Гавая Елокім каже, що людина стала «як один із нас, знаючи добро і зло» (як пояснює маамар, ці слова сказані ангелам), і що її не можна допустити до Дерева життя. Увесь маамар пояснює саме цей вірш.

בראשית ג':כ"ב Genesis 3:22

ויאמר ה' אלקים הן האדם הנה כאחד ממנו לדעת טוב ורע ועמה פן ישלח ידו ולקח גם מעץ החיים ואכל וחי לעולם:

And the L-RD G-d said: 'Behold, the man is become as one of us, to know good and evil; and now, lest he put forth his hand, and take also of the tree of life, and eat, and live for ever.'

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

בראשית ג, כב.

3 נפקחו עיניהם להיות כאלקים יודעי טו"ר

Обіцянка змія Хаві, що після куштування в них відкриються очі й вони стануть «подібними до Б-га, знаючи добро і зло»; Альтер Ребе запитує, що це за знання.

בראשית ג':ה' Genesis 3:5

כי ידע אלקים כי ביום אכלכם ממנו ונפקחו עיניכם והייתם כאלקים ידעי טוב ורע:

for G-d doth know that in the day ye eat thereof, then your eyes shall be opened, and ye shall be as G-d, knowing good and evil.'

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

АБЗАЦ 2

4 Слова змія до Хави; Альтер Ребе запитує, звідки змій знав, що це правда.

בראשית ג':ה' Genesis 3:5

כי ידע אלקים כי ביום אכלכם ממנו ונפקחו עיניכם והייתם כאלקים ידעי טוב ורע:

for G-d doth know that in the day ye eat thereof, then your eyes shall be opened, and ye shall be as G-d, knowing good and evil.'

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

5 כי ביום אכלך ממנו מות תמות

Наказ Імені Б-га (Гавая) та Імені Б-га (Елокім) Адаму, яким він його почув: просте застереження про смерть, без згадки про знання.

בראשית ב':17 Genesis 2:17

ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו כי ביום אכלך ממנו מות תמות:

but of the tree of the knowledge of good and evil, thou shalt not eat of it; for in the day that thou eatest thereof thou shalt surely die.'

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

6 אם לא שנאמר שגבוה הוא מהאדם וכ"ז פלאי

У примітці вказано на бесіду Ребе, де порушено питання, чи міг змій бути вищим за людину. Її зміст тут не цитуємо.

ПРИМІТКА КЕНОТ

ראה בלקו"ש ח"י ע' 16.

7 האדם היה כאחד ממנו לדעת טו"ר

Вислів «як один із нас» тлумачиться як звернений до ангелів, показуючи, що знання добра і зла існує у вищих світах.

בראשית ג':כ"ב Genesis 3:22

ויאמר ה' אלקים הן האדם הנה כאחד ממנו לדעת טוב ורע ועמה פן ישלח ידו ולקח גם מעץ החיים ואכל וחי לעולם:

And the L-RD G-d said: 'Behold, the man is become as one of us, to know good and evil; and now, lest he put forth his hand, and take also of the tree of life, and eat, and live for ever.'

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

8 עה"ד טו"ר היינו בחי תערוכת הטוב עם הרע

Інші маамарим Альтер Ребе, у яких докладно розглядається Дерево пізнання як змішання добра і зла.

ПРИМІТКА КЕНОТ

ראה מאמרי אדה"א דברים ח"ד ע' אקעו ואילך. סה"מ תרמ"ח ע' קצח ואילך. ד"ה כי אתם עובדים תרנ"א ע' קצו. ובארוכה ד"ה ושבתה במאמרי אדה"א ויקרא ח"ב ע' תדש. ובסה"מ תרס"ב ע' ש ואילך. סה"מ עזר"ת ע' פט. ד"ה בלע המות תשכ"ה בתחלתו.

АБЗАЦ 3

9 ולא יחליפנו ולא ימירנו

Закон Б-га, даний Моше: тварину, присвячену як жертву, не можна обмінювати чи підмінити — «добре на погане або погане на добре»; Альтер Ребе запозичує ці

слова, щоб сказати, що нагорі зло ніколи не сплутують із добром.

ויקרא כ"ז:10 Leviticus

לֹא יַחֲלִיפֶנּוּ וְלֹא יִמָּיר אֶת־טוֹב בְּרָע אִוֶּרֶע בְּטוֹב וְאֶם־הֵמָּר יִמָּיר בְּהֵמָּה בְּהֵמָּה וְהָיָה־הוּא וְתַמּוּרָתוֹ יִהְיֶה־קֹדֶשׁ:

He shall not alter it, nor change it, a good for a bad, or a bad for a good; and if he shall at all change beast for beast, then both it and that for which it is changed shall be holy.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

10

שממית בידים תתפש

Агур перелічує малих мудрих створінь: «павука (або ящірку) можна ввіймати руками, та це створіння — у царських палацах». Очевидно, вірш вихваляє те, як це непримітне створіння досягає палацу; маамар додає, що навіть там цар знає, що перед ним павук, — образ зла, яке присутнє нагорі, але його розпізнають таким, яким воно є.

משלי ל':כ"ח Proverbs 30

שְׁמַמִּית בְּיָדַיִם תִּתְפֹּשׁ וְהִיא בְּהִיכָלֵי מֶלֶךְ:

The spider thou canst take with the hands, Yet is she in kings' palaces.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

משלי ל, כח.

АБЗАЦ 4

11

המבדיל בין קודש לחול

Благословення Гавдали, порядок розрізень у якому обговорює Талмуд; його наведено як приклад розділення добра і зла.

פסחים ק"ד א':ח-7 Pesachim 104a

אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹוִי: הַמְבַדֵּיל צָרִיךְ שְׂיֹאמַר מַעַיִן הַבְּדִלּוֹת הָאֵמוּרוֹת בְּתוֹרָה. מִיִּתְבָּי: סֵדֶר הַבְּדִלּוֹת הַיָּאֵר? אָמַר: "הַמְבַדֵּיל בֵּין קוֹדֶשׁ לְחוֹל, בֵּין אוֹר לְחוֹשֶׁה, בֵּין יִשְׂרָאֵל לְעַמִּים, וּבֵין יוֹם הַשַּׁבָּעִי לְשֵׁשֶׁת יָמֵי הַמַּעֲשֶׂה, בֵּין טָמֵא לְטָהוֹר, בֵּין הַיָּם לְחֶרֶב, בֵּין מַיִם הַעֲלִיּוֹנִים לְמַיִם הַתַּחְתּוֹנִים, בֵּין כְּהֵנִים לְלוֹיִם וְיִשְׂרָאֵלִים". וְחֻתָּם בִּיְסוֹד בְּרֵאשִׁית. וְאַחֲרֵיהֶם אָמְרִים: בִּיּוֹצֵר בְּרֵאשִׁית. רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה אָמַר: חוֹתָם "מִקְדָּשׁ יִשְׂרָאֵל". וְאֵם אֵיתָא, הָא "בֵּין ...

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

12

לכונה זכה

Б-г повідомляє Моше складники кадильного куріння, серед них — «чистий ладан»; Альтер Ребе використує його як образ світла, що охоплює все.

שמות ל':34 Exodus

וַיֹּאמֶר ה' אֶל־מֹשֶׁה קַח־לָךְ סַמִּים נְטִיף וְשַׁחֲלֹת וְחִלְבֹנָה סַמִּים וְלִבְנָה זָכָה בַד כֶּבֶד יִהְיֶה:

And the L-RD said unto Moses: 'Take unto thee sweet spices, stacte, and onycha, and galbanum; sweet spices with pure frankincense; of each shall there be a like weight.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

13

וכענין בחי לבונה זכה

Там Альтер Ребе пояснює, що життєва сила, яка притягується до кліпот, поглинається всередині них, тоді як ладан із пахоців є охоплюючим світлом над ними, поза межами їхнього усвідомлення; воно поєднає десять святих сфер духовного прояву (сфірот), щоб вони світили десятьом нечистим. Це доповнює образ, використаний тут.

ПРИМІТКА КЕНОТ

ראה לקמן כ, ג. אוה"ת שמות כרך ז ע' ב'תקסח. ובהמשך זאת חנוכת המזבח תר"מ פרק יז שאפשר שנק' זכה ע"ש ז"ך אותיות שהרי זהו האותיות הנמשכים להחיות הקליפות בבחי' מקיף, ע"ש. ראה לקו"ת תוריע כג, ד. המשך תערי"ב פרק רי.

14

ציור האילן

Примітка припускає, що згадана тут «схема Древа» — це, очевидно, кабалістична схема, надрукована наприкінці цієї книжки.

ПРИМІТКА КЕНОТ

הכוונה לכאורה לציור שבסוף ספר פעמון ורימון (אמ"ד תכ"ח). וראה הנסמן בסידור עם דא"ח ריב, א הערה 99. הערות וביאורים אחלי תורה גליון א'קל בסופו.

15

שו"ה אחוריים — עה"ד טו"ר הוא בחי פנימי

«Лікутей Тора» цитує цей уривок і підсумовує його так: Древо пізнання добра і зла — це Даат у внутрішньому аспекті, тоді як Даат в охоплюючому аспекті, навпаки, відштовхує живлення зовнішніх сил.

ПРИМІТКА КЕНОТ

בלקו"ת בלק סט, ב מציינ' לכאן: "שעה"ד טו"ר הוא הדעת שבבחי' פנימי משא"כ הדעת שבבחי' מקיף הוא אדרבה דוחה יניקת החיצונים".

АБЗАЦ 5

16

הן האדם היה כאחד ממנו

Пояснюється вірш: людина стала «як один із нас», пізнавши добро і зло.

בראשית ג':22 Genesis

וַיֹּאמֶר ה' אֱלֹקִים הֵן הָאָדָם הָיָה כְּאֶחָד מִמֶּנּוּ לְדַעַת טוֹב וָרָע וְעַתָּה פֹר יִשְׁלַח יְדוֹ וְלָקַח גַּם מֵעֵץ הַחַיִּים וְאָכַל וְחַי לְעֹלָם:

And the L-RD G-d said: 'Behold, the man is become as one of us, to know good and evil; and now, lest he put forth his hand, and take also of the tree of life, and eat, and live for ever.'

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

17

אבל האדם . . אזי יתערב הוא גם הוא ממש

Примітка вказує на паралельне обговорення в поясненнях Цемах Цедека до Зоґара про те, як людина, пізнавши зло, змішується з ним.

ПРИМІТКА КЕНОТ

ראה ביאוה"ז לצ"צ כרך ב ע' תרמה.

18

ולאם מלאם יאמץ

Б-г говорить Ривці про близнюків у її лоні, що «один народ буде сильнішим за інший»; це застосовується до

боротьбы добра і зла всередині людини, в якій то одне, то друге бере гору.

בראשית כ"ה:23 Genesis 25:23

ויאמר ה' לֵה שְׁנֵי גוֹיִם בְּבֶטֶןָהּ וּשְׁנֵי לְאָמִים מִמֶּעֶיךָ יִפְרְדּוּ וְלֵאֵם מִלְאֵם יֵאָמֵץ וְרֵב יַעֲבֹד צָעִיר:

And the L-RD said unto her: Two nations are in thy womb, And two peoples shall be separated from thy bowels; And the one people shall be stronger than the other people; And the elder shall serve the younger.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

АБЗАЦ 7

19

ולא יתבוששו

«Вони обое були nagi — чоловік і його дружина, — і не соромилися»; до гріха не було ані відчуття бажання, ані сорому.

בראשית כ"ה:25 Genesis 25:25

ויהיו שניהם ערומים האדם ואשתו ולא יתבוששו:

And they were both naked, the man and his wife, and were not ashamed.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

20

ולא היו יודעים כלל שיש תאוה בזה

Примітка вказує на виноску в бесіді Ребе, яка стосується цього положення: до гріха Адам і Хава нічого не знали про бажання. Її зміст не цитуємо.

ПРИМІТКА KEHOT

ראה בלקוטי שיחות ח"ו ע' 199 הערה 28.

АБЗАЦ 8

21

פן ישלח ידו ולקח גם

Занепокоєння Імені Б-га (Гавая) та Імені Б-га (Елокім) після гріха через те, що людина може також скуштувати плід із Древа життя й жити вічно.

בראשית ג':32-33 Genesis 3:32-33

ויאמר ה' אלקים הן האדם היה כאחד ממנו לדעת טוב ורע ועתה פֶּן יִשְׁלַח יָדוֹ וְלָקַח גַּם מִעֵץ הַחַיִּים וְאָכַל וְחַי לְעֹלָם:

And the L-RD G-d said: 'Behold, the man is become as one of us, to know good and evil; and now, lest he put forth his hand, and take also of the tree of life, and eat, and live for ever.'

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

22

ורבו פשעיו מה תעשה לו

Паралельний вірш Елігу: численні гріхи людини нічого не змінюють у Б-гові. На цьому рівні навіть грішники міг би отримати вічне життя.

איוב ל"ה:6 Job 35:6

אם־חטאת מה־תפגע־לבו ורבו פשעיו מה־תעשה־לו:

If thou hast sinned, what doest thou against Him? And if thy transgressions be multiplied, what doest thou unto Him?

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

23

Елігу каже Йову, що праведність людини нічого не дає Б-гові; це стосується рівня Древа життя, на який учинки людини не впливають.

איוב ל"ה:7 Job 35:7

אם־צדקת מה־תתן־לו או מה־מִיָּדְךָ יִקַּח:

If thou be righteous, what givest thou Him? Or what receiveth He of thy hand?

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

АБЗАЦ 9

24

בלע המות לנצח

Пророцтво Icaï про те, що Б-г поглине смерть навіки; мета, якої не було б досягнуто, якби зло здобуло вічне життя.

ישעיהו כ"ה:8 Isaiah 25:8

בלע המות לנצח ומחה אֲדֹנֵי ה' דִּמְעָה מֵעַל כָּל־פָּנִים וְחָרַפַּת עֲמּוֹ יָסִיר מֵעַל כָּל־הָאָרֶץ כִּי ה' דִּבֶּר:

He will swallow up death for ever; And the L-rd GOD will wipe away tears from off all faces; And the reproach of His people will He take away from off all the earth; For the L-RD hath spoken it.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА KEHOT

ישע" כה, ח.

25

דבחכמה אתברירו

Iggeres HaKodesh 28 цитує слова Зогару «за допомогою Хохми вони проходять очищення» й пояснює, що світ Тікуну очищується та виправляється завдяки прихованій Хохмі Arìx Анпіна. Саме цю очищувальну силу Хохми мається на увазі тут.

ПРИМІТКА KEHOT

הובא באגה"ק סכ"ח בשם זוה"ק וראה ע"ה ש"י"ה פ"ה, שלי"ט ד"א. סה"צ להצ"צ מצות מחצית השקל, שם איסור אכילת בעל מום (הערת כ"ק אדמו"ר זי"ע בספר המאמרים תש"א ע' 79, ובסה"מ תש"ח ע' 206). וראה גם אוה"ת נ"ך כרך ב ע' תתקפא.

26

דבחכמה אתברירו

Вислів the Zoгар «через мудрість (Хохма) вони очищуються», наведений в Iggeres HaKodesh 28 від імені the Zoгар, як зазначено у примітці Kehot.

Tanya, Iggeres HaKodesh 28:5 ה' הקדש כ"ח:5

... "תְּכַמֶּה עֵינֶיךָ" ו"מוֹחָא סְתִימָא" ו"אַרְיָה אֲנִפִּין", וְעַלֶּה אֵיתְמַר בְּדוּכְתִּי טוֹבָא בְּזוּהַר הַקְדוּשָׁה: "בְּחֻכְמָה אֲתַבְרִירו", ו"אַתְהֶפְכָּא הַשּׁוֹכָא לְהוֹרָא", דְּהֵינּוּ עוֹלָם הַתִּיקוּן, שְׁנֵתְפָּרַר וְנִתְמַקֵּן עַל־יְדֵי "מוֹחָא סְתִימָא" ו"אַרְיָה אֲנִפִּין", מְעוֹלָם הִתְהוּ וּשְׁכִירַת הַכִּלִּים, שְׁנִפְלוּ בְּכִרְיָאָה־צִדְיָה־עֲשִׂיָּה וְכוּ', כְּנֻדָּע. וְלִזְאוֹת - מִטְהַרֶּת טוֹמְאַת הַמֵּת, אִף שֶׁהוּא אֲבִי אֲבוֹת וְכוּ', וְלִמְטָה מְטָה מְנוּגָה:

Kehot Publication Society (CC-BY-NC)

27

והחייט

У примітці уточнюється, що «Хаят» — це рабі Елуда Хаят, у коментарі якого до Maarechet HaElokut місти-

тсья вчення про те, що Хохма є дином.

ПРИМІТКА КЕНОТ

פי' לספר מערכת האלקות לר' יהודה ב"ר יעקב חייט מערכת אלקות פי'ד. מובא גם בלקו"ת פי' ראה לא, א. כענין חכמה נקי דין ראה ביאורו להצ"צ כרך ב ע' תשיח ואילך. וראה לקמן קו, ג ובמ"מ לשם. ובתורת חיים בראשית לא, ד.

28

החייט

Ец Хаїм (Shaar 13, розд. 5 у примітці Kehot; 13:6 на Sefaria) каже, що вінець (Кетер) — це цілковита милість, але Хохма містить суди, які там приборкані, «і саме це сказав Хаят у книжці Minchas Yehudah: Хохма — це дин [суд]», посилаючись на образ у the Зогар: спокійний мозок «як добре вино на своїй осаді».

Sefer Etz Chaim 13:6"ו:ג"ע חיים

29

ושבחו האר"י ז"ל

Примітка Kehot вказує, де це докладніше пояснюється: Etz Chaim.

ПРИМІТКА КЕНОТ

ע"ה ש"י"ג פ"ה.

30

בוהר באדרא כחמרא דשקית

У примітці Kehot Zohar III, 288a вказано як джерело цих слів.

Zohar III, 288a"זח"ג רפח,

ПРИМІТКА КЕНОТ

זח"ג רפח, א.

31

כחמרא דשקית ושכך על דורדיי

Ідра Рабба каже, що прихований мозок — мудрість (Хохма) — «спокійно й непорушно перебуває на своєму місці, наче добре вино на осаді». Ец Хаїм цитує це як «Зога 128»; примітка Кегот вказує на Ідра Зута, 3:288a, де приховану Хохму названо «мозком, що перебуває в спокої й нерухомості».

Zohar, Idra Rabba 3:14-6:25"זח"ג ר' י"ד:כ"ה

32

Псалмоспівець: щасливий чоловік, якого Яг карає і навчає зі Своєї Тори. Це показує, що очищувальні страждання походять від Імені Яг, тобто від Хохми.

Psalms 94:12"זח"ג י"ד:כ"ה

אֲשֶׁרִי הַגִּבֹּר אֲשֶׁר־תִּסְרְנוּ קָה וּמִתּוֹרַתְךָ תִּלְמָדְנוּ:

Happy is the man whom Thou instructest, O L-RD, And teachest out of Thy law;

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

33

Вислів Агура: «У п'явки дві дочки: «Дай! Дай!» — образ ненаситної жаги. Маамап порівнює оболонки (кліпот) із п'явкою, яка помирає, насмоктавшись досхочу.

Proverbs 30:15"זח"ג י"ד:כ"ה

לְעִלּוּקָה שְׁתֵּי בָנוֹת הֵב הֵב שְׁלוֹשׁ הָנָה לֹא תִשְׂבַּעֲנָה אֶרְבַּע לֹא־אֶמְרוּ הוּן: The horseleech hath two daughters: 'Give, give.' There are three things that are never satisfied, Yea, four that say not: 'Enough':

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

34

שו"ה שתי בנות

У рукописі тут додано: «висмоктуючи кров ворогів Ізраїлю, кліпот відразу помирають».

ПРИМІТКА КЕНОТ

בגובת"ק נוסף "שע"י שמוצצ" דם שונאיהם של ישראל אזי מיד מתים הקליפות".

35

וישלח יעקב

Яков посилає посланців наперед до свого брата Ейса (Кегот: Берешит 32:4); маамап пов'язує це з дарунком, який він тоді надіслав (32:14-15).

Genesis 32:4"זח"ג י"ד:כ"ה

וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב מַלְאָכִים לְפָנָיו אֶל־עֵשָׂו אָחִיו אֶרְצָה שְׁעִיר אֱדוֹם:

And Jacob sent messengers before him to Esau his brother unto the land of Seir, the field of Edom.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ПРИМІТКА КЕНОТ

בראשית לב, ד.

36

מנחה לעשו אחיו

Яков узяв із того, що мав, «дар для Ейсава, свого брата»; Альтер Ребе розуміє цей дар як віддання злу його частки, щоб відокремити його.

Genesis 32:14"זח"ג י"ד:כ"ה

וַיֵּלֶךְ שָׁם בַּלַּיְלָה הַהוּא וַיִּקַּח מִזֶּה־הָבָא בְּיָדוֹ מִנְחָה לְעֵשָׂו אָחִיו:

And he lodged there that night; and took of that which he had with him a present for Esau his brother:

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

37

עזים מאתים

Дар Якова Ейсаву — двісті кіз; віддання іншій стороні її частки відокремлює її.

Genesis 32:15"זח"ג י"ד:כ"ה

עֲזִים מֵאֲתָיִים וְתִשְׁעִים עֶשְׂרִים רְחֵלִים מֵאֲתָיִים וְאֵילִים עֶשְׂרִים:

two hundred she-goats and twenty he-goats, two hundred ewes and twenty rams,

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

38

Моше каже Ізраїлю: як людина наставляє свого сина, так Ім'я Б-га (Гавая), Б-г твій, наставляє тебе; виховання — це люблячий засіб очищення.

Deuteronomy 8:5"זח"ג י"ד:כ"ה

וַיִּדְעַתָּ עַם־לִבְכָּךְ כִּי כְּאִשֶּׁר יִסֵּר אִישׁ אֶת־בְּנוֹ ה' אֱלֹקֶיךָ מִיִּסְרֶךָ:

And thou shalt consider in thy heart, that, as a man chasteneth his son, so the L-RD thy G-d chasteneth thee.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

39

כאשר ייסר איש את בנו

У рукописі натомість читається: «як батько докоряє синові» — інший вірш із тією самою ідеєю люблячого напоумлення.

ПРИМІТКА КЕНОТ

בגובת"ק: כאב את בנו יוכיח.

60 שו"ה אבל — הדבר היה

У рукописі немає слів «справа полягала».

ПРИМІТКА КЕНОТ

בגוכתי"ק ליתא.

61 את האדמה אשר לקח משם

Земля, з якої було взято людину: місце кліпот, куди йї належить спуститися після гріха.

בראשית ג:23

וַיִּשְׁלַחְהוּ ה' אֱלֹקִים מִן־עֵדֶן לְעֹבֵד אֶת־הָאָדָמָה אֲשֶׁר לָקַח מִשָּׁם:

Therefore the L-RD G-d sent him forth from the garden of Eden, to till the ground from whence he was taken.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

АБЗАЦ 13**62 שו"ה עצמו — שמה שצוה**

У рукописі замість שמה שצוה стоїть ציוו, що має те саме значення.

ПРИМІТКА КЕНОТ

בגוכתי"ק: שאשר ציוו.

63 שו"ה יאכל — היה

У рукописі немає слова «היה» («був»).

ПРИМІТКА КЕНОТ

בגוכתי"ק בהכתי"י ליתא.

64 שו"ה יאכל — ידיעה

У рукописі замість «ידיעה» («знання») стоїть «נגיעה» («контакт»): заборона мала на меті, щоб Адам зовсім не мав контакту зі злом.

ПРИМІТКА КЕНОТ

בגוכתי"ק: נגיעה.

65 Когелет зауважує: «час, коли людина панує над людиною собі на шкоду». Тут це слід розуміти як часи, коли зло в людині бере гору, чого й сподівався змії.

קהלת ח:ט:9 Ecclesiastes

אֶת־כָּל־זֶה רָאִיתִי וְנָתַן אֶת־לְבִי לְכָל־מַעֲשֵׂה אֲשֶׁר נַעֲשָׂה תַּחַת הַשָּׁמַיִם עַתָּה אֲשֶׁר שָׁלַט הָאָדָם בְּאָדָם לְרָעָה לוֹ:

All this have I seen, even applied my heart thereto, whatever the work that is done under the sun; what time one man had power over another to his hurt.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

66 ורכב

Мідраш каже, що Самаель не знайшов істоти, такої мудрої для зла, як змії, вигляд якого нагадував верблюда; Самаель сів на нього верхи й поїхав, щоб збити Хаву зі шляху.

פרקי דרבי אליעזר י"ג:ה' Pirkei DeRabbi Eliezer

דָּן דִּין נָחַשׁ בִּינּוּ לְבִין עֲצָמוֹ וְאָמַר: אִם הוּלָךְ אָנִי וְאָמַר לְאָדָם, יוֹדַע אָנִי שְׂאִינוֹ שׁוֹמֵעַ לִי, שֶׁהָאִישׁ לְעוֹלָם קָשָׁה, שְׁנֹאֲמַר: "וְהָאִישׁ רָע מֵעַלְלִים". אֶלָּא הוּלָךְ אָנִי וְאָמַר לְחֹה, שֶׁהָאִשָּׁה שְׂאִנִּי יוֹדַע שֶׁהִיא שׁוֹמַעַת לִי, שֶׁהִנָּשִׁים נִשְׁמָעוֹת לְכָל הַבְּרִיּוֹת, שְׁנֹאֲמַר: "פְּתִיּוֹת וְכָל יוֹדָעָה מֶה". וְהָלָךְ

הַנָּחֹשׁ וְאָמַר לְאִשָּׁה: "וְכִי אַתָּם מְצֹיִים עַל פְּרוֹת הָאֵילָן?" אָמְרָה לוֹ: "הֵן", שְׁנֹאֲמַר: "וּמִפְּרִי הָעֵץ אֲשֶׁר בְּתוֹךְ הַגֵּן". בִּינּוּ שֶׁשְּׁמַע הַנָּחֹשׁ דְּבָרֶיהָ שֶׁל תְּוֵה, מְצָא לוֹ פֶּתַח לְהִכָּנֵס. ...

The serpent argued with itself, saying: If I go and speak to Adam, I know that he will not listen to me, for a man is always hard (to be persuaded), as it is said, "For a man is churlish and evil in his doings" (1 Sam. 25:3); but behold I will speak to Eve, for I know that she will listen to me; for women listen to all creatures, as it is said, "She is simple and knoweth nothing" (Prov. 9:18). The serpent went and spake to the woman: ...

Pirke DeRabbi Eliezer, Sefaria Vocalized Edition (Public Domain) • Pirke de Rabbi Eliezer, trans. Rabbi Gerald Friedlander, London, 1916 (Public Domain)

67 שו"ה ואמר — ידע . . וגו'

У рукописі замість «ידע» стоїть «יודע» (як у вірші), а «וגו'» відсутнє.

ПРИМІТКА КЕНОТ

בגוכתי"ק: יודע . . ליתא.

68 כי ידע אלקים כי ביום אכלכם ממנו

Слова змія до Хави, які, як показує Альтер Ребе, були буквально правдивими.

בראשית ג:5

כִּי יָדַע אֱלֹקִים כִּי בַיּוֹם אֲכָלְכֶם מִמֶּנּוּ וְנִפְקַחוּ עֵינֵיכֶם וְהִיִּיתֶם בְּאֱלֹקִים לְדַעֵי טוֹב וָרָע:

for G-d doth know that in the day ye eat thereof, then your eyes shall be opened, and ye shall be as G-d, knowing good and evil.'

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

69 שו"ה פנימי — לו

У рукописі замість «לו» стоїть «ולו» («і для нього»).

ПРИМІТКА КЕНОТ

בגוכתי"ק: ולו.

70 שו"ה כי — למעליותא . . שיהיה יודע

У рукописі замість «למעליותא» («як перевагу») стоїть «שיהיה יודע» («щоб вони знали»).

ПРИМІТКА КЕНОТ

בגוכתי"ק הנ"ל: למעלה . . שיהיו יודעי.

АБЗАЦ 14**71 שדאד"ר הי הולך בהיכלות**

Цемах Цедек пише, що чув це від Альтер Ребе: Адам ходив чертогами, бо був вищим за Баал Шем Това, Арізала і навіть рабі Шимона бар Йохая, адже був творінням рук самого Б-га; у «Ваїшев» він додає, що ці слова було почуто на тижневий розділ «Берешіт» 5572 року.

ПРИМІТКА КЕНОТ

באוה"ת ענינים ע' פו: "וכן שמעתי הלשון מרבינו ז"ל שאמר בענין אדה"ר, שדאד"ר הי הולך בהיכלות כי בחי' אדם הוא למעלה מהבעש"ט והאריז"ל וגם מרשב"י כי הי בערך אחר ממש שהרי הי יציר כפיו של הקב"ה ע"כ", ע"ש. המשך וככה תרלו פרק קטס. סה"מ תרס"ח ע' קצד. ובאוה"ת וישב

כִּרְךָ וְתִתְרַפֶּה, ב' מִסִּיִּים "כֹּהֵ"ל שְׁמַעְנוּ מִרְבִּינוּ ז"ל פ' בְּרֵאשִׁית תִּקְעִיב".
עֲנִין זֶה נֹכַח בְּלִקּוּיָהּ צו ח, ג, יז, ד.

72

גם מרשב"י

«Op ga-Tora» пише, що Адам був набагато вищим за Баал Шем Това, Арізала і рабі Шимона бар Йохая, а в тому про Балак розглядає три види «людини».

ПРИМІТКА КЕНОТ

ראה באוה"ת פ' וישב כרך ו שם שהי' למעלה מעלה מהבעש"ט והאריז"ל וגם מרשב"י. וראה גם בדרוש ג' מיני אדם באוה"ת פ' בלק ע' תתקע, ובלקו"ת פ' צו ח, ג כי הרי אפילו הנשמות הגבוהות מאד שמיחד או"א דאצילות שזהו נשמה דאצילות הוא כערך הבריאה לגבי אצילות ממש נגד נשמת אדה"ר כנ"ל (ועיין בזהר תרומה דף קס"ז ע"ב). עכ"ל. ובדף ח, ב מביא שם בשם ספר הגלגולים פ"ט שאדם הראשון קודם החטא הי' לו נשמה לנשמה מאצילות ע"ש. בהגה"ה כתי"י על תו"א מציינ' ללקו"ת פ' צו ח, ב בהביאור ואכלתם אכול דשם נמצא בשינוי לשון קצת.

73

והשיאו הנחש שעכ"פ יביט מה יש בהם

У примітці Kehot Zohar II, 193b вказано як джерело цих слів.

Zohar II, 193b זח"ב כצג,

ПРИМІТКА КЕНОТ

להעיר מזה"א נב, א. זח"ב כצג, ב.

74

וכן שמעתי מהק' ר' [בגוכי"ק: מר'] אברהם בן הה"מ

Там також наведено вчення рабі Авраама, сина Marida, про слова «I звернув Єгуда».

ПРИМІТКА КЕНОТ

וכ"ה גם באוה"ת בראשית כרך ו שם.

75

ויט יהודה עד איש עדולמי

Зоар тлумачить слова «Єгуда зійшов від своїх братів... і звернув до адулламітіянина» як спуск на нижчий рівень — той, до якого прив'язаний змії.

ספר הזהר, וישב י"ג:קמ"ג-ט"ו:קנ"ג13:143-15:153
R. Eleazar replied: 'There is a deep mystic allusion in these sentences, which explains all. Thus Judah going down from his brethren symbolizes the moon becoming obscured and descending from the perfected grade to another grade to which the serpent becomes associated, as is indicated in the statement: "and he turned into a certain Adullamite, whose name was Hirah".'

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

76

ויט יהודה עד איש עדולמי ושמו חירה

Єгуда зійшов від своїх братів і звернув до (поставив намет біля) адулламітіянина на ім'я Хіра; тут це слід розуміти як спуск, щоб підняти іскри.

בראשית ל"ח:א'

וַיְהִי בְּעֵת הַהִוא וַיֵּרֶד יְהוּדָה מֵאֵת אָחָיו וַיֵּט עַד־אִישׁ עַדְלָמִי וְשְׁמוֹ חִירָה׃

And it came to pass at that time, that Judah went down from his brethren, and turned in to a certain Adullamite, whose name was Hirah.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

77

פ"י ויט היינו שנטה למטה בהיכלות הקליפות

«Op ga-Tora» наводить там слова «Зогару», що Єгуда схилювся донизу, до рівня змія; це підтверджує прочитання слів «звернув убік» як спуску до сфери кліпот.

ПРИМІТКА КЕНОТ

באוה"ת חנוכה כרך ב שכו, א מציין לוח"א קפו סע"א שנטה עד דרגא דחויא, ע"ש.

78

כדי להעלות נצוצות משם

Згідно з приміткою, там пояснюється, що цей спуск задля піднесення іскор є суттю вигнання Шехіні.

ПРИМІТКА КЕНОТ

ראה בסה"מ תרכ"ט ע' יא [בהוצאת תשנ"ב ע' יג] שז"ע גלות השכינה ע"ש. בענין יהודה ותמר ראה במאמרי אדה"ז על מאמרו"ל ע' רכד שכי שגם ביהודה לא היה כוונה רק לש"ש בלבד . . בכדי שיתגבר עליו אח"כ בניצוח גדול יותר. וראה גם ביאוה"ז להצ"צ כרך א ע' קלז. דרך מצותיך לב, ב. סה"מ תרס"ט ע' קכג.

LikuteiTorah.com

ХАСИДСЬКА ПАРША

Про це видання

This edition contains the Hebrew text, the English translation, our explanations i the notes.

The Hebrew text of Torah Ohr: © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted.

Our English translation, made from the Hebrew without Kehot's notes: CC BY-NC 4.0.

Our explanations, with the overview, the questions and the page for children: CC BY-NC 4.0.

The notes: Kehot's marei mekomos ("Sources and References", including the Rebbe's notes) © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted; our notes on them: CC BY-NC 4.0.

Цитовані джерела за Сефарією: Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA); The Holy Scriptures: A New Translation (JPS 1917) (Public Domain); William Davidson Edition - Vocalized Aramaic (CC-BY-NC); Kehot Publication Society (CC-BY-NC); Pirke DeRabbi Eliezer, Sefaria Vocalized Edition (Public Domain); Pirke de Rabbi Eliezer, trans. Rabbi Gerald Friedlander, London, 1916 (Public Domain); The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain).

This edition as a whole: CC BY-NC 4.0. Shuls, schools and non-profit projects may copy, print and share it freely, and may ask for donations to cover the cost of printing; it may never be sold. Credit Kehot Publication Society and likuteitorah.com. <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>

Український переклад і пояснення підготовлено для LikuteiTorah.com за допомогою ШІ (openai/gpt-6-luna-pro:batch) та звірено з єврейським текстом і Sefaria; редактором-людиною ще не перевірено. Будь ласка, важливе перевіряйте за єврейським текстом.

Ребе просив вивчати маамарим тижневої парші — «Хасидську паршу» — протягом того тижня, розподіливши навчання на сім днів (Sichah of Shabbos Parshas Vayakhel 5725 · Toras Menachem vol. 42, pp. 306-309). Навіщо її вивчати та благословення Ребе: likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha/

Безкоштовний некомерційний проект; тут нічого не продається. Не пов'язаний із Kehot, Sefaria чи Lubavitch Library.
© likuteitorah.com

Із likuteitorah.com/uk/torah-ohr/bereishis/7/

НА ЧЕСТЬ

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

Батько Ребе, реб Леві-Іцхок